

**Проф. др ЂОРЂЕ СТАНКОВИЋ
(1944–2017)**

Професор и наш дугогодишњи пријатељ Ђорђе - Ђока Станковић, напустио нас је неочекивано овог августа. Испраћен је од својих најближих, од својих другова и поштовалаца. Но у тишини капеле као да смо га испраћали на вечне разговоре са „његовим“ Николом Пашићем, који га скоро читав век чека. Како ће тећи тај разговор двојице, сада вечних, у оним белим тогама како се то често илуструје, заваљених у меке облаке? Последње године живео је повучено у Чортановцима, на обронцима Фрушке горе, недалеко од Сремских Карловаца. Удаљио се из узаврелог Београда и једнако узаврелих расправа које су почеле нагризати и академску заједницу.

Историчар, истраживач и педагог, Ђорђе Ђ. Станковић рођен је у Слобоштини поред Славонске Пожеге, где је стекао основно и средње образовање. Потом прелази у Београд, који ће одредити његову професију и каријеру. Дипломирао је на Одељењу за историју Филозофског факултета 1966, магистрирао је 1969, а докторирао 1979. године. Започео је каријеру као асистент, потом је изабран за доцента 1980, ванредног професора 1985. и редовног професора 1990. године на Катедри за историју Југославије. После одласка у пензију професора Бранка Петрановића постао је 1992. шеф исте катедре. Једно време обављао је и дужност продекана Факултета.

Ђорђе је припадао једној полетној, новој генерацији којој је било предодређено да, после дугог времена у коме су важили прописани клишеи, отвори нове погледе на историју Југославије, да се суочи са табуима, да загризе забрањено воће. Наступила су времена у којима су оживљена интересовања и за друштвену историју као надопуну политичке или ратне. Стасавале су нове генерације „Паризлија“, „германиста“ и „Американаца“ које су вредно радиле у светским архивима, библиотекама, слушале предавања на престижним универзитетима. Не само што су радили на својим дисертацијама, они су обogaћивали српске архиве прегледницима стране грађе и самим документима које су у копијама доносили. Као некада млада српска интелигенција крајем 19. и почетком 20. века, улазили су у редакције историјских и теоријских часописа, припремали су тематске бројеве разним поводима. Укључивали су у расправе научнике и интелектуалце из целе тадашње Југославије. Водиле су се и полемике, у недељницима, дневним новинама или електронским медијима. У све то увлачили су тада и нас млађе. Историографија је измицала испод контроле партијских чувара, како је један амерички историчар забележио, али је доприносила, рушењем табуа, извесним националним подозрењима. Станковић је у свему томе остајао постојан научник, умереног исказа, али не и присталица насилних симетрија како је то политика желела.

Делили смо страст за исправљање и деконструкцију идеологизоване историографије за период Краљевине Југославије. Разумевали смо да је тај део заједничке прошлости после 1945. године био изузетно натопљен некадашњим политичким слоганима који су замућивали свест и давали подлогу сваком ко је желео да у јавности обнови националистичке предрасуде, посебно на рачун једног народа. Отварати крупна табу питања захтевало је много такта. Ђорђе је имао искуство живота у мешаној славонској средини, средини трагичних сукоба и то му је помагало. Имао је и једно искуство дружења са академиком Васом Чубриловићем, код кога је неко време становао у Београду. Стари револуционар и академик имао је дуго памћење, али и искуство трусне Босне и Херцеговине.

Делили смо сентимент према Паризу, увек се радо сећали других месеци рада у архивима, откривања највиших тајни некадашње империје у којој су искрсавали и сви ликови са нашег простора. Боље

смо разумевали ограничења некадашњег патрона, али и она из југословенске стварности. Дискутовали смо о књигама набављеним код букиниста уз Сену, али и о оним новим, препуним сугестивне методологије. Део тога чува и наша преписка. Када сам припремао за штампу своју прву монографију, носио сам сваки нови део Ђорђу на читање. Држао сам до његових запажања и сугестија.

Друговали смо и сарађивали више од тридесет година. Одлука да прихватим позив др Десанке Пешић те изаберем Институт за историју радничког покрета као своје будуће место опредељења носила је у позадини један његов коментар или сугестију. Како су ми касније причали, она му се током једног скупа у Неуму 1985. обратила питањем: „Да ли се мали неке обећао?“ Он јој је, уз значајан смешак, одговорио: „Па питај га!“ Тако је директорка Пешић предухитрила двоје својих колега, а мени подарила пријатне године рада и каријере. Касније, када је пожелео да се наша сарадња настави и кроз педагошки и стручни рад на његовој катедри, то му није прихваћено. Одбијање га је дубоко погодило.

Професор Ђорђе Станковић је био плодан писац. Иза њега су остале важне монографије, студије, зборници радова и грађе. Поменимо неке: *Никола Пашић, Савезници и стварање Југославије* (1984); *Никола Пашић и стварање Југославије* (1985); *Искушења југословенске историографије* (1988); *Изазов нове историје I–II* (1992, 1994); *Пашић и Хрвати* (1995); *Историографија под надзором, Прилози историји историографије, I–II* (1996); *Историјски стереотипи и научно знање* (2004); *Сто говора Николе Пашића. Вештина говорништва државника*, књ. 1–2 (2007); *Србија и стварање Југославије* (2009); *Ратни циљеви Србије* (2014). Станковић је објавио око 150 стручних чланака, прилога, енциклопедијских јединица, приказа и чланака у медијима. За монографију о Пашићу добио је награду БИГЗ-а за издавачки подухват године, а за књигу *Искушења југословенске историографије*, Октобарску награду града Београда. Био је учитељ и ментор многим данашњим научним радницима. Члан редакција и уредник часописа. Није му се испунила жеља да доврши писање студије о страдању Срба из Златне долине, његовог родног краја у рату 1991–1995. Вредно је прикупљао документацију и штампане радове, изјаве учесника. Здравље је помало попуштало, а свако надношење над проживљене трауме поново уносило немир.

Био је искрен пријатељ Института за историју радничког покрета Србије, данашњег Института за новију историју Србије. Сећаћемо га се са пијететом.

Миле БЈЕЛАЈАЦ